

Önskas: En hållbar kompetens- försörjning

**EN GEMENSAM RAPPORT FRÅN FACK OCH ARBETSGIVARE
OM KOMPETENSFÖRSÖRJNINGEN INOM DEN SVENSKA
TRÄ- OCH MÖBELINDUSTRIN**

FACKET FÖR SKOGS-, TRÄ-
OCH GRAFISK BRANSCH

TRÄ- OCH MÖBELFÖRETAGEN

1. Sverige Sverige, trä- och möbelland

Sverige Sverige, trä- och möbelland. Ja, så är det. Vi är ett land högst upp i norr med stora skogar och en stor artrikedom av träd. Här har människor levt i och av vad skog och ängar gett i tusentals år. Men fast vi har bott i utkanten av Europa har vi alltid varit snabba att inspireras av mode och idéer från andra länder, och utvecklat vidare efter våra krav på funktion.

I dag har vi en välutvecklad trä- och möbelindustri. Branschen har en bredd från geditaget hantverk till det senaste inom digitaliserade processer, allt anpassat efter omvärldens behov och Sveriges komparativa fördelar. Sett till produktionsvärde har Sverige en av Europas mest betydelsefulla trä- och möbelindustrier, både sett i absoluta tal och justerat för befolkningsmängd.

Produktionsvärde inom trä- och möbelbranschen per invånare

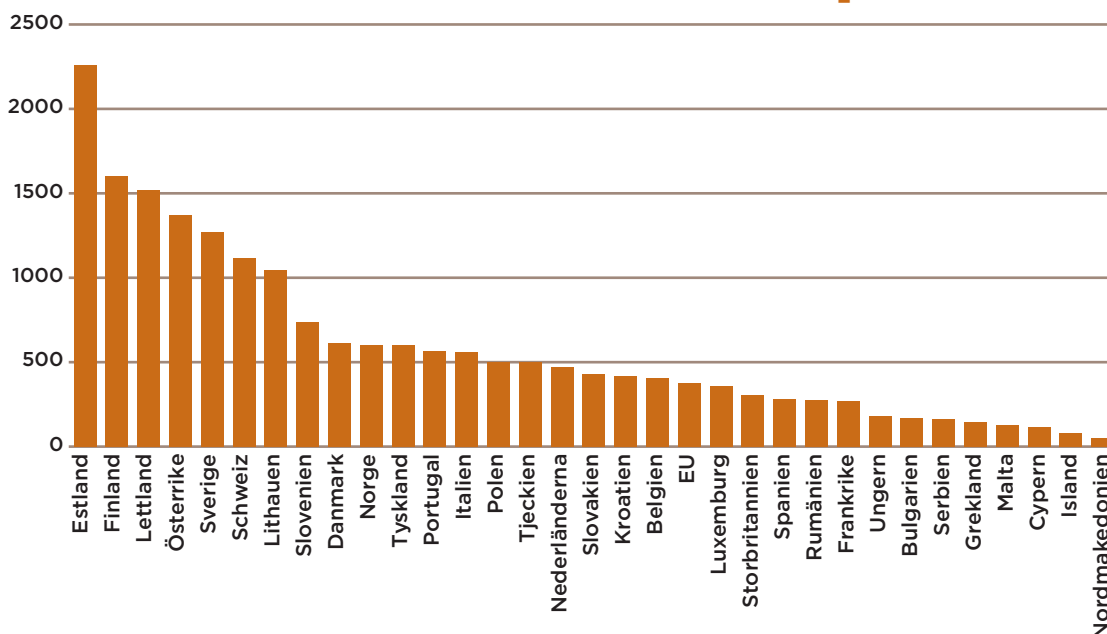

Diagram 1. Det totala produktionsvärdet för träindustri och möbeltillverkning per land, delat på befolkning. Träindustrin innefattar ej sågindustrin i diagrammet. Sverige har det femte högsta produktionsvärdet per invånare i EU (Eurostat, 2018).

Det utmärkande för Sverige är inte antalet trä- och möbelföretag, utan det höga produktionsvärdet. Det finns långt fler företag per person i framförallt de tidigare öststatsländerna. I till exempel Slovakien och Tjeckien finns många småföretag, men produktionen är inte lika stor-skalig där som i Sverige. I Sverige har vi en bredd av både stora och små företag och gemensamt för dem är att de bidrar till det svenska välståndet och en hållbar framtid.

För att branschen ska kunna fortsätta att utvecklas på ett positivt sätt behövs många fler utbildade människor till vår bransch. Utan arbetskraft finns en risk att arbetstillfällena försvinner eller lämnar landet. Det vore en förlust för Sverige.

Antal företag inom trä- och möbelbranschen per miljoner invånare

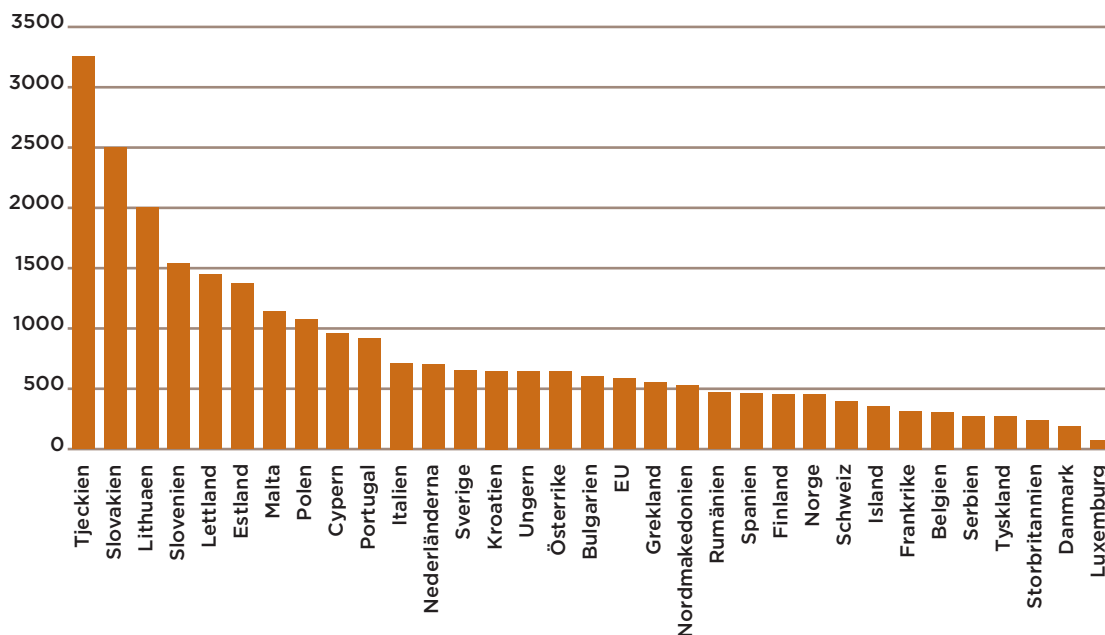

Diagram 2. Det totala antalet företag för trä-industrin och möbeltillverkning per land, delat på befolkning-mängd. Träindustrin innefattar ej sågindustrin i detta diagram (Eurostat, 2018).

2. Sammanfattning

Svensk trä- och möbelindustri är en stor framgångssaga, även i ett europeiskt perspektiv. Under pågående pandemi så går branschen mycket bra och ligger i topp i lönsamhetsindex. Trots det har man stora problem att tampas med; kompetensförsörjningen.

Branschen har ingen egen gymnasieutbildning utan man har ett antal kurser inom programfördjupningen på Hantverksprogrammet, Industritekniska programmet och Bygg- och Anläggningsprogrammet. Det krävs alltså både att dessa program erbjuds i kommunen, att elever söker dessa program och att gymnasieskolan ger dessa specifika fördjupningskurser – och ånyo att eleverna väljer dessa kurser- för att det ska finnas utbildad personal att rekrytera. Det måste fungera i många led för att vår bransch ska få sina utbildningar på plats.

I rapporten visas att det finns ett mindre antal industritekniska utbildningar och hantverksprogramutbildningar med rätt inriktning, och att de sällan är rätt placerade utifrån var företagen är placerade. Bygg- och anläggningsprogrammet finns däremot väl spritt i hela landet, och är väl representerat i de län där branschen är som störst. Dock är det inte många elever som väljer att läsa de fördjupningskurser som skulle föra dem in i branschen.

Komvux/Yrkesvux ger kurser med inriktning mot branschen. Inom Komvux/Yrkesvux finns möjligheten att lägga ihop sitt eget paket av kurser, vilket är till fördel för trä- och möbelbranschen som inte har ett eget gymnasieprogram/inriktning. Det står alltså kommunerna fritt att starta en yrkesvuxutbildning med ett antal fristående kurser som leder till anställningsbarhet inom vår bransch. Det är dock svårt att säga hur omfattande dessa komvuxutbildningar är. Statistiken från Skolverket är inte uppdelad efter individer, vilket gör det svårt att veta hur många individer som gått kurser och hur många kurser var och en har gått. De kurser som hör hemma inom Industritekniska programmet har flest antal kursstarter.

Eftersom företagen har få personer med rätt gymnasial yrkesutbildning eller relevant yrkeserfarenhet att rekrytera blir det en stor skillnad mellan vilken kompetens man önskar få och vilken man faktiskt får. Företag inom trä- och möbelindustrin är alltså till stor del utlämnade åt

att utbilda sin egen personal – där andra branscher får sin kompetensförsörjning tillgodosedd och betald av stat och kommun.

Förutom utbildade från gymnasiets yrkesprogram kan man rekrytera personer från Komvux, Arbetsmarknadsutbildning och YH-utbildning.

YH-utbildningarna ska, till skillnad från gymnasieskolan, svara direkt mot arbetsmarknadens behov. De åtta YH-utbildningar som genomförts inom branschens område har alla varit i ”trä- och möbelland” med den lilla brasklappen att Skåne inte haft någon utbildning på länge. En annan sak att fundera över är varför de utbildningar som går mot arbetsledning har svårare att attrahera studerande, medan de rena teknikutbildningarna går för fulla hus.

Branschen har föregått med gott exempel när det gäller att snabbt få in personer med utländsk kompetens. Med AF:s nya uppdrag att anvisa arbetslösa, som har kapacitet att gå en utbildning, att söka Komvux-utbildning och samtidigt ha kvar sin ekonomiska ersättning har branschen en möjlighet att hitta nya medarbetare. Det kräver att branschen och AF/kommunerna har en tät kontakt.

För att få fler utbildningsplatser inom gymnasieskolan, Komvux och YH måste utbildningarna bli mer attraktiva. För att bli mer attraktiva måste fler utbildningsanordnare erbjuda platser, samtidigt som man inte vill riskera stå med tomma platser. Det är en svår ekvation. I den här rapporten vill vi visa på att det går att lösa, genom att bygga på det man faktiskt har. De elever som väljer en närliggande utbildning, om än ej helt inriktad på specifikt trä- och möbeltillverkning, måste få upp ögonen för branschen. De elever som faktiskt väljer Industritekniska programmet eller Bygg- och Anläggning bör veta vilken möjlighet de har att arbeta inom vår bransch, och att fördjupningskurserna kan vara ytterligare ett steg på vägen. Den första kontakten kan ske genom sommarjobb, praktik eller traineejobb. Även Folkhögskolor och Studieförbund har kurser och utbildningar inom trä och snideri. Det kanske inte är alla av dessa utbildningar som ligger nära det ofta mer industriella trähantverket som sker i branschen, men kärleken till träet kan starta där, och sedan överföras från att vara ett intresse till ett arbete.

Vad ska man då locka med? Vad är det som är så bra med att jobba i trä- och möbelbranschen? Vi intervjuade tre medarbetare och tre företagsrepresentanter. Men istället för sex helt olika berättelser så fick vi svar som cirkulerar kring samma områden: att göra något med händerna som man är stolt över, att producera något bestående och som är hållbart. Lagandan och att vara med i en skaparprocess. Men framförallt lyfter man upp kärleken till TRÄET. Ett levande material som man kan forma på så många olika sätt och som man liksom aldrig blir helt fullärd i. Så frågan är hur vi ska få fler att bli drabbade av den stora kärleken?

3. Snabba jobb

Att de som tar studenten från ett yrkesprogram klarar sig mycket bra på arbetsmarknaden är en gammal sanning. Men exakt hur bra klarar de sig?

Yrkesutbildningar leder till högst medianinkomst och högst andel anställning tre år efter examen jämfört med högskoleförberedande utbildningar. De program som ligger i toppen är Bygg- och anläggningsprogrammet (BA), Fordons- och transportprogrammet, VVS- och fastighetsprogrammet, och Industritekniska programmet. Flera av dessa program kan leda till arbete inom trä- och möbelindustrin.

Trots de goda arbetsmöjligheterna som yrkesprogrammen leder till har andelen sökande till yrkesprogrammen minskat de senaste tio åren. Det finns en stor brist på examinerade med yrkeskompetens samtidigt som efterfrågan på arbetsmarknaden ökar.

Kommer coronapandemin att ändra människors sätt att välja utbildning? Ja, säger Dagmar Müller, fil Dr i nationalekonomi vid IFN, den rådande pandemin kan leda till att folk väljer utbildningar med större träffsäkerhet på arbetsmarknaden. Det är ett mönster som man kan se i tidigare lågkonjunkturer. Vilken effekt det har på gymnasievalet får vi vänta med att se till ht 2021.

Pandemin har orsakat många negativa förändringar på arbetsmarknaden, men exempelvis byggbranschen och tillverkningsindustrin har fortsatt att vara heta. Det måste fortfarande byggas och det behövs mer utbildad personal än vad det utbildas idag i Sverige.

Det finns ingen specifik gymnasieutbildning för att specialisera sig för trä- och möbelbranschen. Tre yrkesprogram har kurser inom programfördjupningen som leder vidare mot branschen: Bygg- och anläggningsprogrammet, Hantverksprogrammet och Industritekniska programmet. Tre utbildningar som ger eleverna goda framtidsutsikter.

Bygg- och anläggningsprogrammet är en av de utbildningarna med högst etablering på arbetsmarknaden efter genomgången utbildning. Programmet är ett av de största inom den svenska gymnasieskolan, men trots det är det svårt för arbetsgivare att hitta utbildad personal. Det är många olika branscher och arbetsgivare som slåss om BA-eleverna. I en undersökning från 2020, genomförd av Byggföretagen, framkom att 79 procent av företagen ansåg att det var svårt att få tag på rätt kompetens.

Siffrorna för Industriprogrammet är liknande, medan Hantverksprogrammet har så många och vitt skilda yrkesutgångar att det är svårt att utläsa ur statistiken hur inriktningen mot just finsnickeri står sig. Det är dock ingenting som talar för att de inte ligger i paritet med Bygg- och Anläggnings siffror.

Siffrorna talar sitt tydliga språk; om gymnasieelever vill få ett välbetalt jobb snabbt, ska de söka till yrkesprogrammen. Det finns gott om arbete. Medianlönen efter tre år från Bygg- och anläggningsprogrammet är 30 900 kr i månaden och 74 procent av de examinerade studenter är etablerade på arbetsmarknaden efter tre år.

Medianinkomst efter tre år

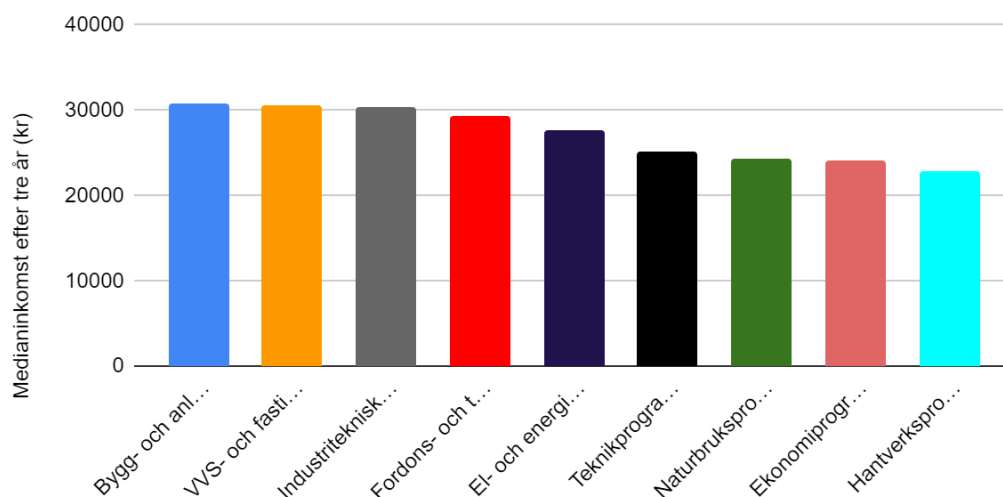

Diagram 3. Medianinkomst tre år efter examen (SCB, 2020). Tre yrkesprogram ligger i topp. Alla dessa tre program kan vara en bra start för ett arbete inom trä- och möbelbranschen. Det finns ingen separat statistik för Hantverksprogrammets inriktning finsnickeri. I diagrammet ovan är de sammanräknade med bland annat florist och frisör. Finsnickerare har en mycket bra arbetsmarknad.

Etableringen tre år efter gymnasieexamen är till stora delar en spegelbild av statistiken kring medianinkomsten: Bygg- och Anläggning, VVS och Fastigheter ligger i topp på etableringslistan i sällskap med Fordon- och Transportprogrammet. Industritekniska programmet och El och Energiprogrammet har båda över 60 procents etablering tre år efter examen.

Etableringsgrad på arbetsmarknaden efter tre år

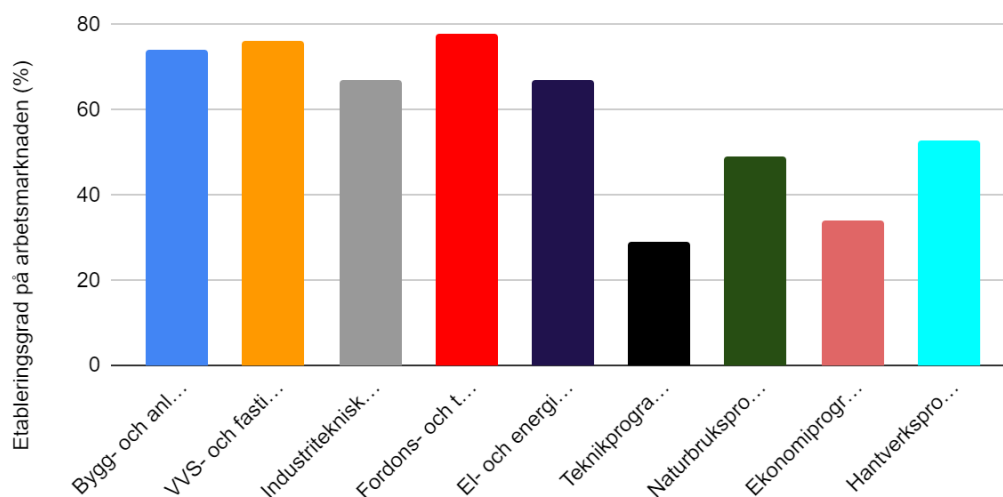

Diagram 4. Etableringsgrad på arbetsmarknaden tre år efter examen (SCB, 2020).

4. Det finns jobb, men inte utbildad personal

Trä- och möbelbranschen lider, liksom många andra branscher i Sverige, av kompetensbrist. På vissa sätt skiljer sig branschen markant från den svenska genomsnittsbranschen. Enligt en undersökning ifrån Svenskt Näringsliv (2020) har företag inom branschen ett antal karaktäristiska svårigheter med att rekrytera.

Arbetsgivarna hittar personer med yrkeserfarenhet, vilket är positivt, men de har arbetat i en annan bransch tidigare. Många av dem man vill anställa bor inte där jobben finns, och svenskakunskaperna brister. Bland de positiva som utmärker just vår bransch i undersökningen är att man är överlag nöjd med sina medarbetares attityd. Den goda lagandan är också något som kommer fram i de intervjuer vi gjort (se kapitel 7).

Branschen har svårare än genomsnittsbranschen att hitta personer med rätt kompetens.

Orsak till svårigheter att rekrytera

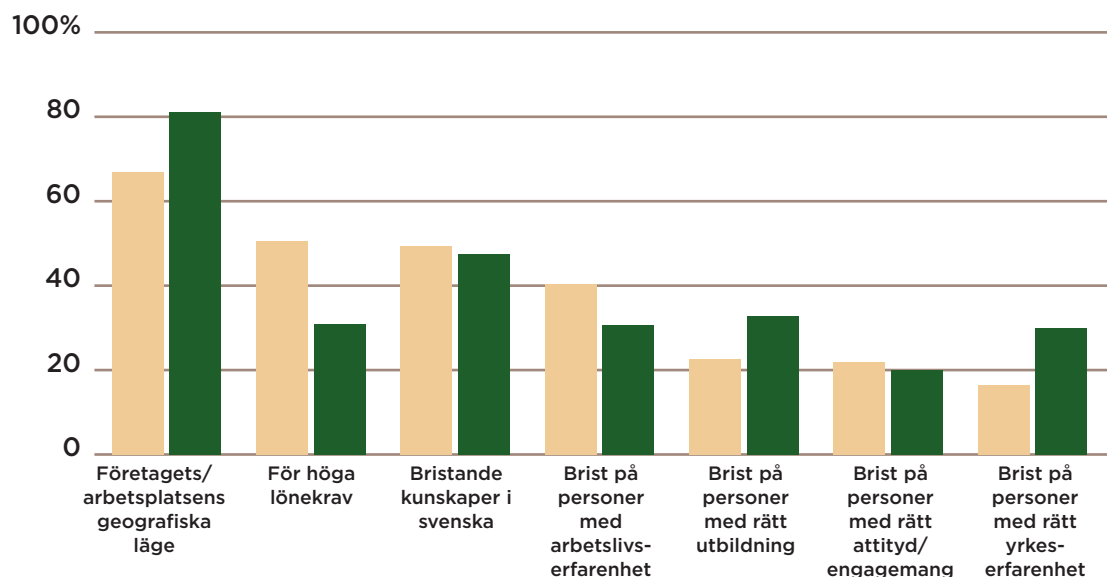

Diagram 5. Här jämförs svårigheter för företag inom olika branscher. Ett antal svarsalternativ har tagits bort på grund av minimal svarsfrekvens. Svenskt Näringslivs kompetensenkät, (2020).

Vad är det då för kompetens som efterfrågas? Det är primärt personer med en gymnasieexamen från ett yrkesprogram. Behov av tjänstemän finns även inom denna sektor, men är i paritet med andra sektorer. Svårigheten att rekrytera personal från ett yrkesprogram är större än att rekrytera personal med en akademisk examen.

Något svårare att rekrytera från yrkesprogram än universitetet

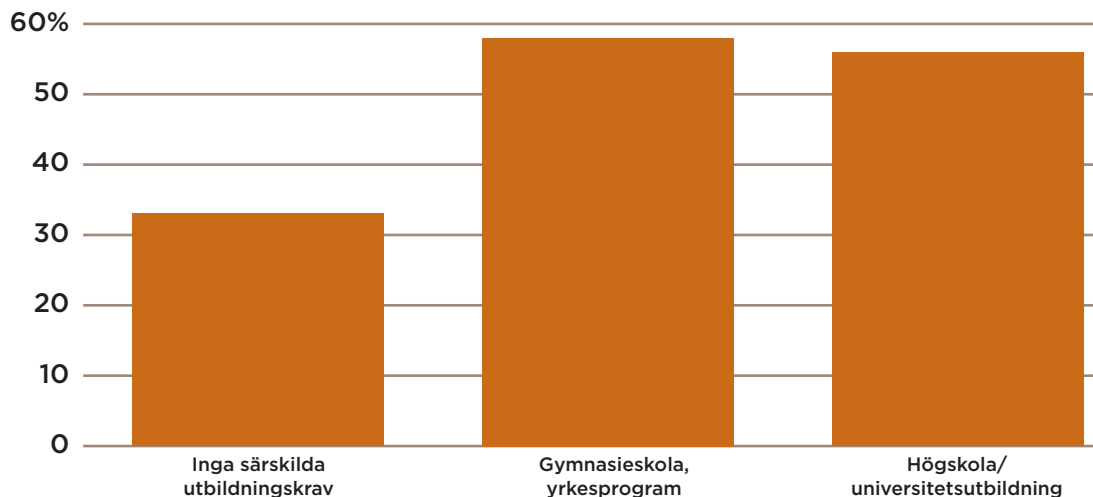

Diagram 6. Här jämförs svårigheter för företag inom trä- och möbelindustrins svårigheter att rekrytera efter utbildningsnivå. Ett antal svarsalternativ har tagits bort på grund av låg svarsfrekvens. Svenskt Näringslivs kompetensenkät, (2020).

Vilken kompetens efterfrågas? Huvudsakligen från yrkesprogram!

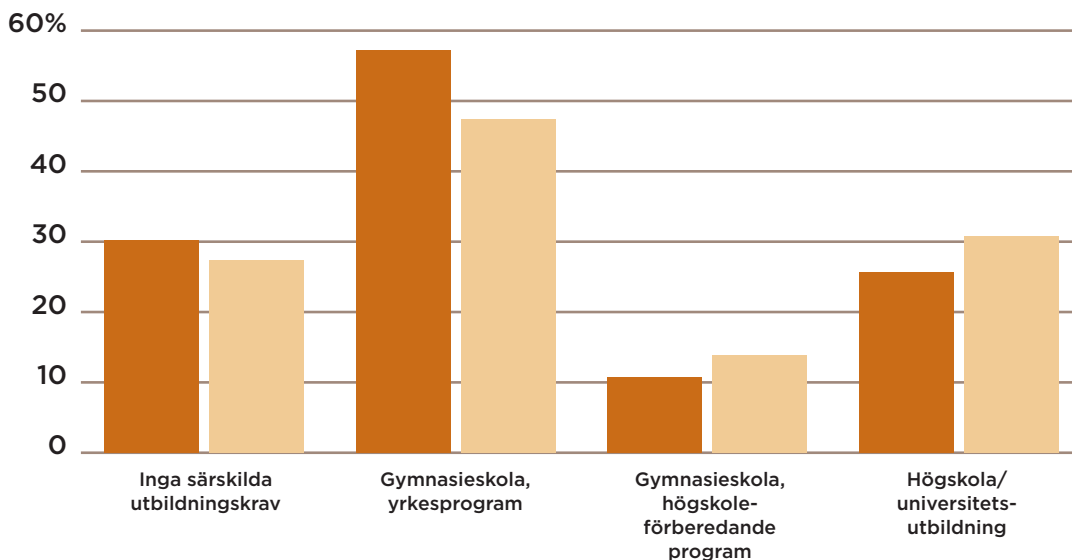

Diagram 7. Här jämförs kompetensbehovet efter utbildningsnivå. Ett antal svarsalternativ har tagits bort på grund av låg svarsfrekvens. Svenskt Näringslivs kompetensenkät, (2020).

5. Finns det utbildningar – och var i så fall?

Utifrån den jämförande statistiken från Svenskt Näringsliv (ovan) kan vi anta att:

- Det utbildas för få mot branschen generellt.
- Det utbildas för få inom gymnasieskolan/komvux mot branschen.
- Studerande och företag är inte placerade på samma ställe .

Det är svårt att rekrytera personer till glesbygd, oavsett vilken bransch det handlar om. För trä- och möbelbranschen är det den krassa verkligheten; en stor majoritet av alla arbetstillfällen ligger i glesbygd eller i mindre städer samtidigt som de flesta unga bor i storstadsregionerna. Storstadsregionerna har inte stora utbildningssatsningar mot trä- och möbelbranschens område, så det finns inte några utbildade ungdomar därifrån att locka till industrin i trä- och möbelland.

När det är svårt att rekrytera personal med en relevant yrkesexamen innebär det att tröskeln för den krävda arbetslivserfarenhet eller utbildningsbakgrunden blir lägre. När så många som 81 procent i SN:s enkät uppger sig ha svårt att rekrytera personer med rätt arbetslivserfarenhet, och nära hälften har svårt att hitta personer med rätt utbildningsbakgrund blir effekten att företagen rekryterar personal som har lägre utbildningsnivå eller brist på tidigare relevant yrkeserfarenhet – och så får företaget lära upp sin egen personal. I mätningen framgår till exempel att det finns tillgänglig arbetskraft på orten men som saknar språkfärdigheter.

De långsiktiga lösningarna på dessa problem är därför tvåfaldiga:

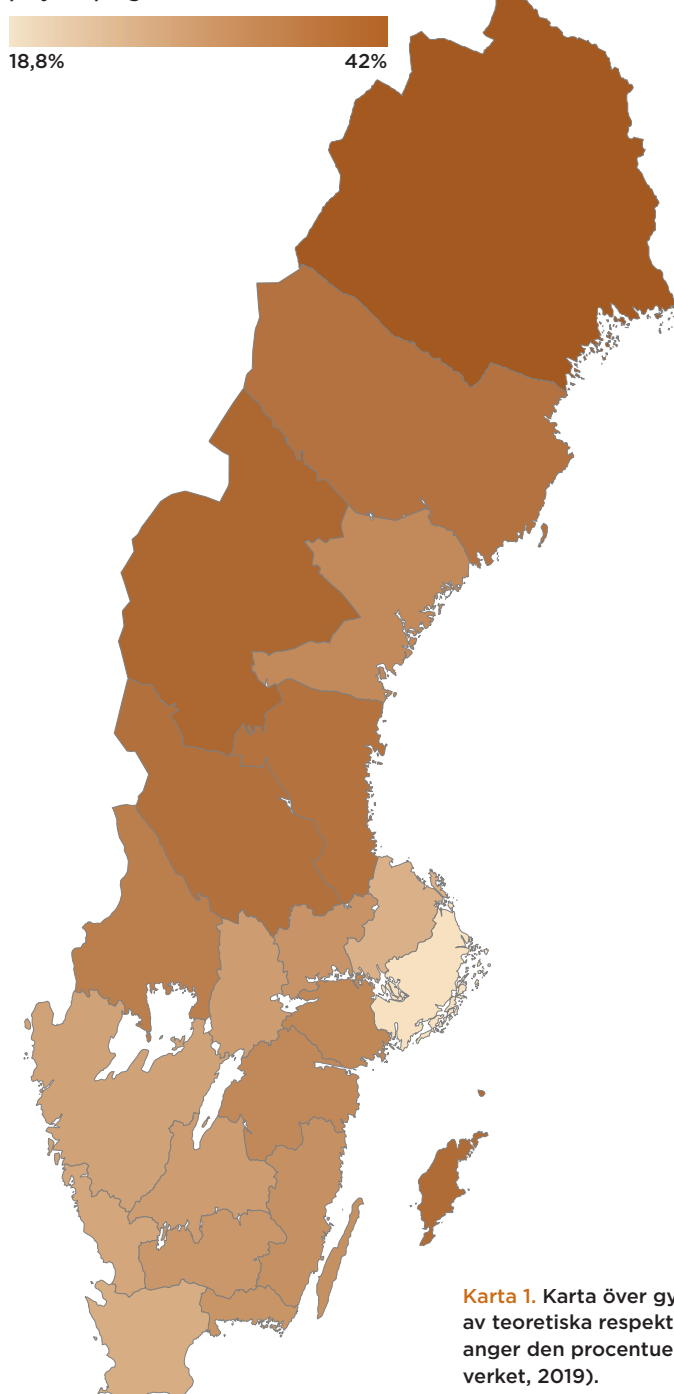
- Att få fler elever på orten att studera ett relevant yrkesprogram.
- Att få fler yrkesväxlare, arbetssökande med låg yrkesvana samt nyanlända med bristande språkkunskaper att ta del av tillgängliga utbildningar för unga och vuxna.

5.1 Ungdomsgymnasium: det saknas skolor och platser

Vilka regioner satsar på yrkesutbildningar? I regel har glesbefolkade regioner och kommuner fler yrkesprogram än storstadsregionerna. Den största koncentrationen yrkesprogram hittar man på Gotland, Norrbotten och i Jämtland. Men hur står denna generella observation sig när det gäller yrkesprogram kopplat till specifikt trä- och möbelföretagens utbildningar? Alla yrkesprogram är inte relevanta för branschen. Vidare finns det fler utbildningsmöjligheter än endast yrkesprogram på gymnasiet för dem som vill lära sig ett yrke. Låt oss därför konkretisera analysen ytterligare.

Yrkesprogram och geografisk spridning

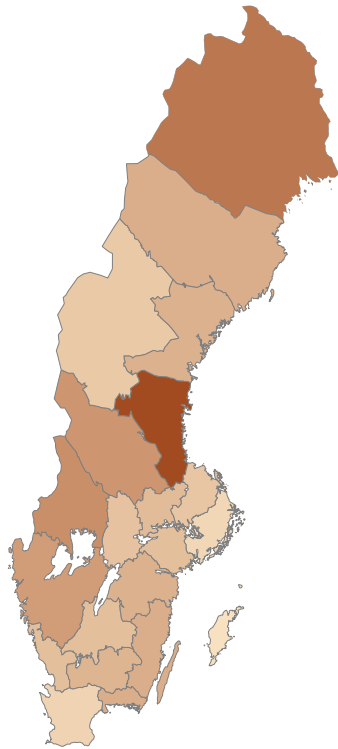
Elever, andel (%) folkbokförda i länet
på yrkesprogram

Karta 1. Karta över gymnasier i regioners sammansättning av teoretiska respektive praktiska gymnasium. Färgskalan anger den procentuella andelen sett till antalet elever (Skolverket, 2019).

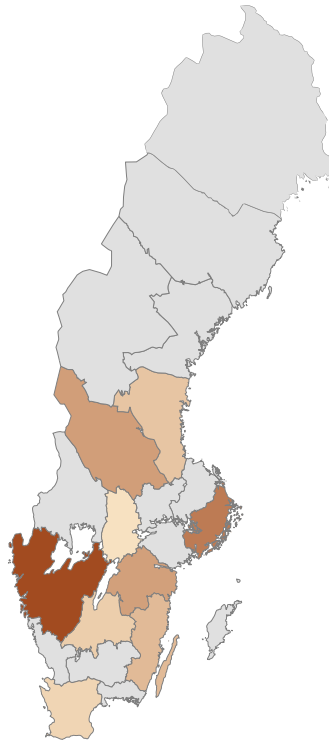
Industritekniska programmet

Hantverksprogrammet

0,1% 4,5%

Karta 2. Karta över gymnasium med inriktning industriteknik. Färgskalan anger den procentuella andelen sett till antalet elever i respektive region (Skolverket, 2019).

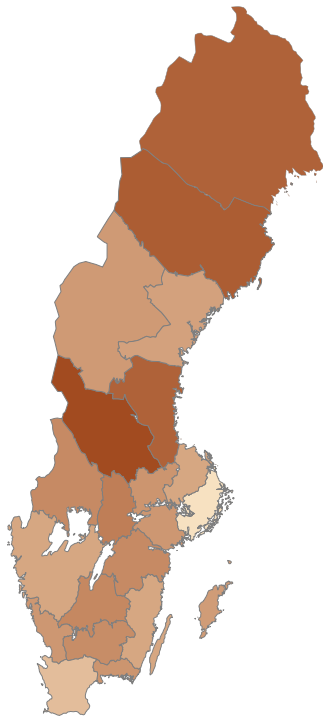
0,052% 0,303%

Karta 3. Karta över gymnasium med inriktning finsnickeri och textil. Färgskalan anger den procentuella andelen sett till antalet elever i respektive region (Skolverket, 2019).

De yrkesprogram som bedöms relevanta för branschen finns inom bygg- och anläggning, industritekniska samt hantverk (finsnickeri och textil). Justerat efter befolkning är dessa ojämnt fördelade över landet. Nischade program som finsnickeri och textil finns främst i storstadsregionerna, med en stor övervikt på Västra Götaland. Om man jämför lokaliseringen av hantverksprogrammen, med rätt inriktning, med Bygg och Anläggningsprogrammet så får man en helt annan karta. Dels är det långt fler skolor som har BA-programmet (som är ett av de största yrkesprogrammen i Sverige), dels är det ett program som finns jämnt spritt i landet med en betoning på glesbygden. Samma sak kan sägas om Industritekniska programmet (IN), med skillnaden att det tillhör ett av de mindre yrkesprogrammen i Sverige.

Elever från BA och IN är inte nödvändigtvis primärt inriktade på att arbeta inom branschen, men deras utbildning ger en bra bas för yrket. Med rätt val bland kurserna inom programför djupningen kan de bli en drömkrytering för branschen. Att skapa en bra relation till dessa gymnasieprogram är därför en viktig uppgift för branschen, vilket man till exempel gör via sitt stora engagemang i Teknikcollege (som fokuserar på Industritekniska programmet och Teknikprogrammet). Att visa upp branschen, bjuda in till praktik och sommarjobb kan locka fler gymnasieelever att välja "rätt" inriktning och att så småningom bli en del av Trä- och möbellandet Sverige.

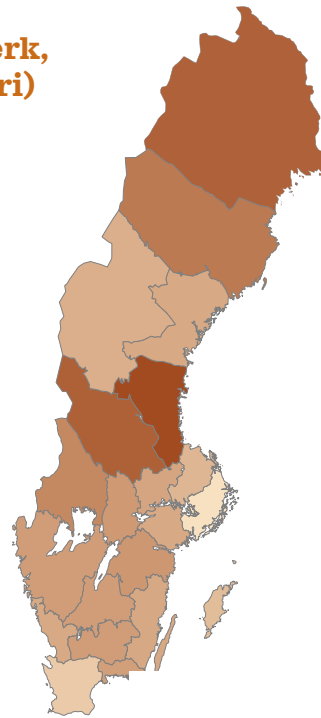
Bygg och anläggningsprogrammet

1,5% 7,4%

Karta 4. Karta över gymnasium med inriktning bygg- och anläggning. Färgskalan anger den procentuella andelen sett till antalet elever i respektive region (Skolverket, 2019).

Elever, andel (%) trä-relevanta utbildningar (bygg, hantverk, industri)

2,1% 11,1%

Karta 5. Karta över gymnasium med inriktning relevant för trä- och möbelindustrin. Färgskalan anger den procentuella andelen sett till antalet elever i respektive region (Skolverket, 2019).

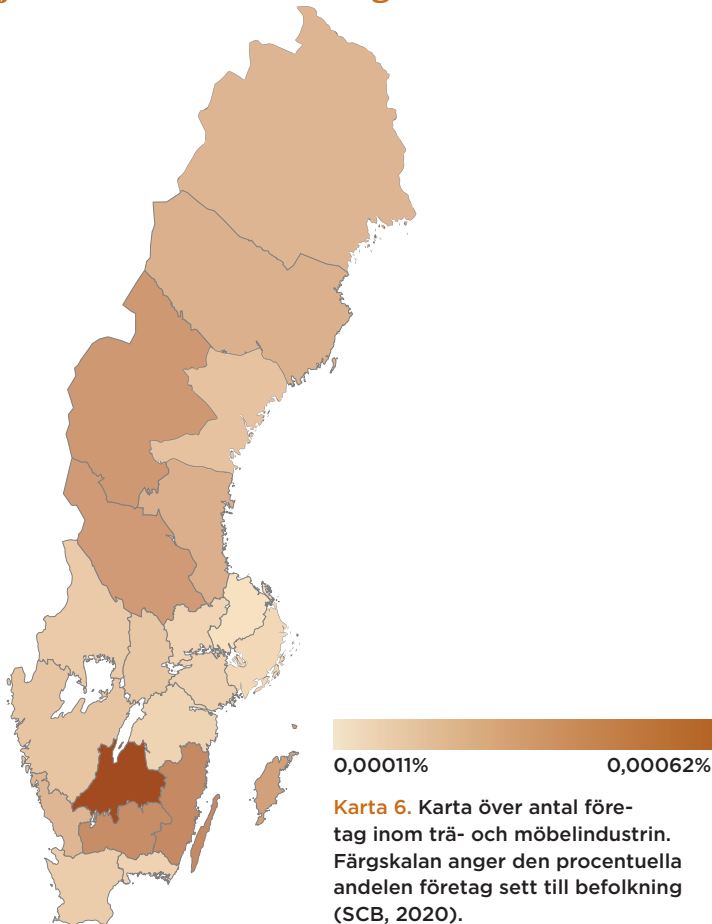
Sammantaget ser utbudet av dessa utbildningar ut enligt tabell 14. Det finns störst utbud i bruksorter runt Bergslagen samt i övre Norrland. **Skåne och Stockholm har överlag en låg andel utbildningar inom denna kategori.** Hur väl överensstämmer detta med var jobben finns? Till skillnad från högre utbildning tenderar yrkesprogramselever att vilja arbeta där de har examinerats. Enligt en undersökning från SCB framgår det att ungefär 20 procent från regionala universitet och högskolor (Umeå, Örebro, Linköping och Jönköping) stannar kvar efter avslutade studier. Elever som avklarar sin yrkesutbildning tenderar att söka arbete efter avslutade studier, oftast i den ort de utbildades i. En annan anledning till detta är praktiktiden under studieåren, en praktik som kan leda till anställning.

Tar kommunerna och regionerna då tillvara på detta med hänsyn till trä- och möbelindustrin? De regioner med flest antal företag, justerat efter befolkning, återfinns i Småland, framförallt i Jönköping.

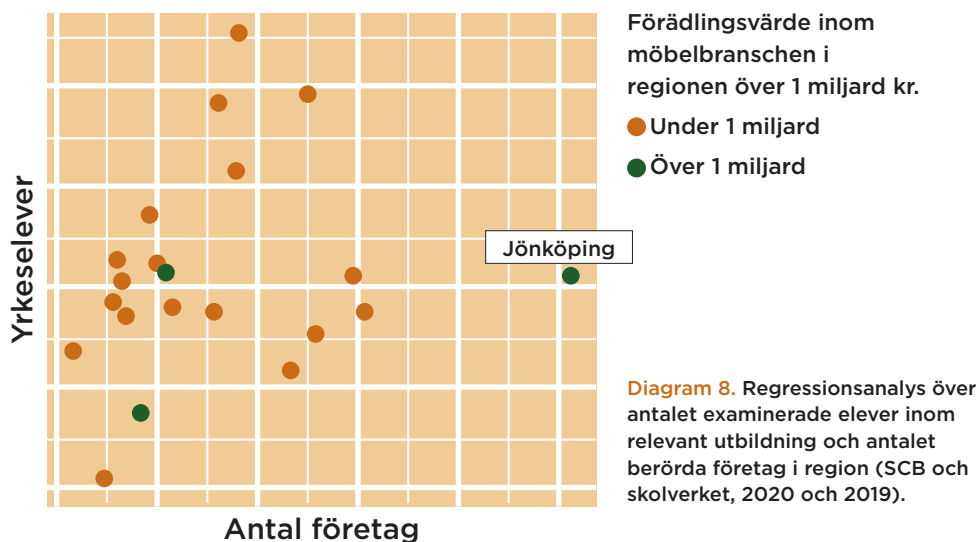
Sett till absoluta tal och produktion- och förädlingsvärde är Jönköping och Västra Götaland och Skåne viktiga områden för branschen. Dessa tre regioner är de enda regionerna med ett samlat förädlingsvärde inom möbelbranschen som överstiger en miljard kronor. Detta till trots återfinns ingen nämnvärd korrelation mellan antal företag i branschen och yrkesselever från relevanta utbildningar. Särskilt påfallande är detta för Jönköping. Regionen har i särklass flest företag per invånare och ett förädlingsvärde som i absoluta tal är högre än någon annan region, trots sin relativt låga population. I Jönköping är drygt 80 procent av examinerade yrkesselever från byggprogrammet etablerade på arbetsmarknaden, vilket är bland de högsta nivåerna i hela landet. Det till trots utbildas inte fler yrkesselever på dessa orter trots att arbetsmarknaden skriker efter yrkeskompetens.

Analyseras datan ytterligare med hjälp av regressionsanalys sticker Jönköping ut än mer. Det är tre regioner med ett förädlingsvärde inom möbelbranschen på över en miljard kronor. Det

Antal berörda företag justerat efter befolkning

är Skåne, Västra Götaland och Jönköping. Kronoberg och Stockholm kommer därefter men är inte nära att passera en miljard i omsättning. Dessa tre är blåmarkerade i tabell 16. Av dessa tre "möbel-regioner" sticker Jönköping ut som kan noteras i tabell 15, men som framgår av tabell 16 så motsvarar inte denna övervikt i antalet berörda yrkeselever. Jönköping har tvärtom ett modest antal yrkeselever. Västra Götaland och Skåne likaså. Det innebär att företagen i regionen behöver antingen försöka locka över utbildad arbetskraft från andra regioner, bekosta utbildning själv eller nöja sig med lägre kompetens.

5.2 Komvux

Komvux och vuxlärling är en bra möjlighet för branschen att attrahera vuxna till branschen. Med hjälp av Yrkesvux har kommunerna fått en ekonomisk morot att starta yrkesutbildning för vuxna. Ett problem som man fortfarande brottas med är att det är mer ekonomiskt lönsamt för kommunen att starta en vård- och omsorgsutbildning än en maskintung utbildning mot till exempel trä- och möbelbranschen.. Dels är kostnaden för en utbildningsplats mot vården billigare, och kompensationen kommunen får från staten mer heltäckande, dels är kommunen själv blivande arbetsgivare för många av de vårdelever man utbildar. Antalet utbildningsplatser inom vård har historiskt legat på cirka 4/10 av samtliga yrkesvuxplatser i landet.

Komvux/Yrkesvux har ett mindre problem än ungdomsgymnasiet när det gäller att paketera utbildningen. De tolv yrkesprogram, med sina 60 inriktningar, som är styrande inom gymnasieskolan kan Komvux hålla sig fristående till. Komvux är kursbaserat. Den enda negativa effekten av detta är att det är svårt att bedöma hur många individer som läst vilka kurser – hur ser ett vanligt kurspaket ut och hur många individer har egentligen läst en eller flera kurser inom trä- och möbel?

Utan att ha individkunskap kan man i alla fall konstatera att det är kurser som ges utifrån Industritekniska programmet som ger de flesta kurser med koppling till branschen.

Träutbildning på Komvux - ett urval

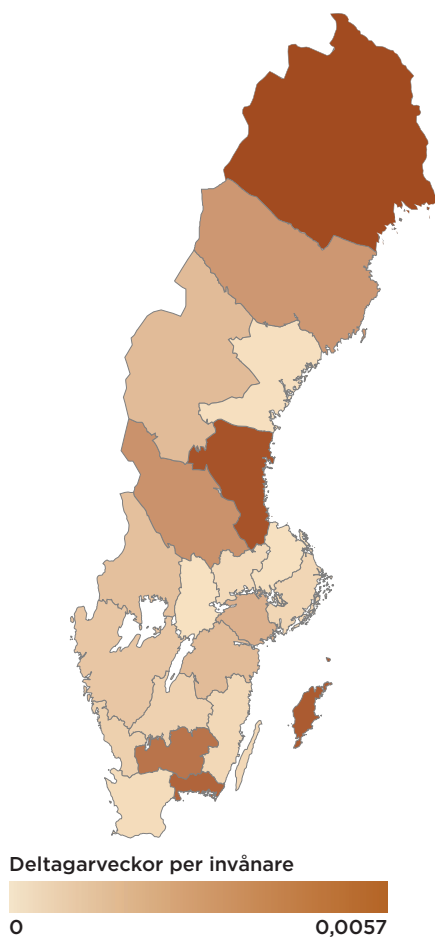
Kurs	Antal elever som fick betyg inom Komvux 2019
Industritekniska processer 1	1 136
Avhjälpande underhåll 1	620
Produktionskunskap 1	1 000
Människan i industrin 1	1 404
Produktionsutrustning 1	1 751
Datorstyrd produktion 1	1 162
Allmän automationsteknik	345
Produktionsutrustning 2	696
Produktutveckling 1	346
Datorstyrd produktion 2	659
Datorstyrd produktion 3	448
Tillverkningsunderlag 1	1 517
Materialkunskap 1	706
Produktionskunskap 2	80
Industritekniska processer 2	60
Trä 1	732

5.3 Folkhögskolor och Studieförbund

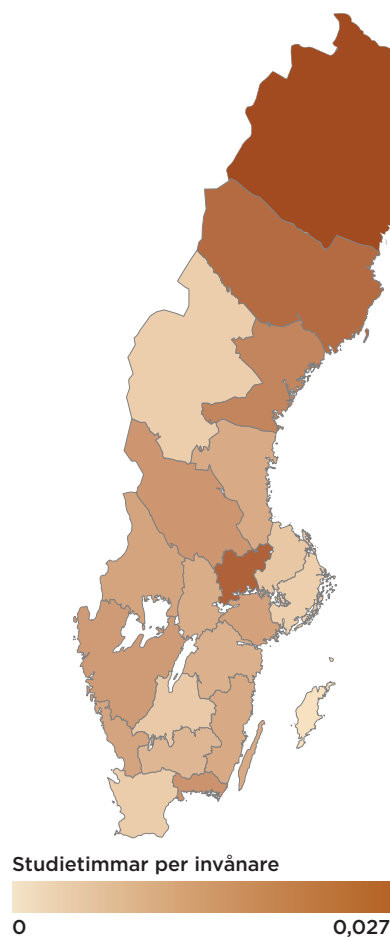
Kartorna nedan illustrerar andra möjligheter att hitta relevant kompetens utanför de gymnasiala yrkesutbildningarna. Studieförbund och folkhögskolor finns över hela Sverige och de erbjuder både kortare och längre kurser kopplat till slöjd och hantverk. Dessa utbildningar ersätter inte yrkesprogrammen men kan vara en bra inkörsport till trä- och möbelbranschen. Inte minst folkhögskolornas kurser attraherar många studerande som är arbetsökande eller som har bristande svenskkunskaper och yrkeserfarenhet.

Även här sticker Norrbotten, och stora delar av Norrland, ut med en stor mängd utbildningar. Skåne utmärker sig negativt med mycket få utbildningar som är relevanta för branschen. Vad görs för att fånga det intresse som dessa personer visat för att jobba med tillverkning inom trä- och möbelindustrin?

Slöjd och hantverk vid folkhögskolor

Slöjd och hantverk vid studieförbund

5.4 Yrkeshögskolan

Yrkeshögskolan är den utbildningsform som vuxit starkast de senaste tio åren. Förutom att antalet platser ökat har också själva utbildningsformen breddats; från att ha varit hela utbildningar till en utbildningsform med såväl kortkurser som hela yrkesutbildningar på fem terminer.

YH-utbildningarna är den utbildningsform som ligger närmast branscherna och som är dimensionerade efter arbetsmarknadens behov. Men det krävs inte enbart att man har utbildningsplatser – det måste också finnas studerande som söker platserna. Att ansöka om att få starta en utbildning, få den beviljad av Myndigheten för Yrkeshögskolan och sedan tvingas ställa in utbildningsomgången är inte enbart kostsamt, det påverkar också chansen negativt att få ordna nya utbildningar inom ämnet.

Trä- och produktionsteknik vid yrkeshögskolor

Studieort	Studieplatser	Antal elever	Antal examine-rade	Utbildningstyp
Jönköping	35	Utbildn. ej påbörjad	Utbildn. ej påbörjad	Produktionsteknik
Skellefteå	30	16	11	Träbyggnadsprojektör
Vetlanda	20	20	17	Trähusprojektör
Hammarö	16	14	12	Trätekniker
Distans, Sunne	30	17	1	Produktionsledare Industriell Träbyggnad
Distans, Västervik och Trollhättan	35	34	24	Produktionsteknik
Oskarshamn	25	25	21	Produktionsteknik
Köping	20	22	19	Produktionsteknik

Om man tittar på statistiken över YH-utbildningar de senaste åren så ligger utbildningarna i nära anslutning till där många av företagen är belägna: Jönköpings län, Västra Götaland och Värmland. Ett län som saknas är Region Skåne, som har en omfattande industri.

En annan reflektion man kan ha utifrån statistiken över YH-utbildningar är att man har ett rimligt söktryck, förutom utbildningarna mot träbyggnadsprojektör och produktionsledare. De utbildningar som är mer specialiserade på själva hantverket, och inte ledarskap, har alla fulla utbildningar.

5.5 AUB och andra anvisade utbildningar

Från och med den 1 november 2020 har Arbetsförmedlingen möjlighet att anvisa arbetslösa personer till utbildningar med bibehållen ekonomisk ersättning under högst ett års tid. Regeringens utgångspunkt med det nya uppdraget till AF är att förbättra och effektivisera arbetssökandens väg till ett nytt jobb. Det nya uppdraget är en del av att återstarta Sverige efter pandemin. Genom att jobba smartare inom befintligt utbildningssystem ska Sverige få en mer effektiv matchning av arbetssökande.

Vid regeringens presskonferens beskrev arbetsmarknadsminister Eva Nordmark det nya uppdraget som att ”utbildningspolitiken skulle få mer av arbetsmarknadspolitik i sig och att arbetsmarknadspolitik skulle få mer av utbildningspolitik i sig”. I ett EU-perspektiv finns det få arbetstillfällen i Sverige för dem som inte har en gymnasieutbildning.

Grundtanken är att de arbetslösa ska kunna använda tiden som arbetslös till nödvändig vidareutbildning eller komplettering. Satsningen ska vara särskilt inriktad mot bristyrken. Som vi visat ovan finns det ett flertal bristyrken inom trä- och möbelbranschen. Arbetsförmedlingens effektivitet kommer att bli utvärderad genom att mäta hur många anvisningar till komvux som genomförts, vilket borde leda till att det kommer att anvisas ett stort antal personer.

Regeringens finansiella utgångspunkt är att kommunerna har fått resurser till fler utbildningsplatser i BP2021 och att det i övrigt finansieras ”i påsen”. Inga specifika anslag ges för AF:s nya uppdrag utan det är mer att ses som en specificering mot vilka yrken som kommunerna ska ordna yrkesvuxkurser i.

6. Analys

6.1 Hur får man utbildningar på rätt nivå?

Svenskt Näringslivs enkät talar sitt tydliga språk; branschen efterfrågar fler personer som har en gymnasial yrkesutbildning, och de ska gärna ha en tidigare yrkeserfarenhet. Även YH-utbildningar är något som man efterfrågar. Det finns med andra ord inget problem för branschen att bestämma vilken nivå på utbildning man önskar, utan problemet ligger inom attraktion och målgrupp.

För branschen är det viktigt att kunna rekrytera personer som faktiskt har den önskade yrkesutbildningsbakgrunden. Problemet är att för få elever väljer det här spåret i ungdomsgymnasiet, och att det ges för få Komvux-kurser (eller görs ekonomiskt fördelaktiga att gå).

6.2 Hur öka utbildningsutbudet?

Att öka utbudet och att öka attraktiviteten hänger ihop. Att skapa fler utbildningsplatser eller fler gymnasieskolor med inriktningar mot Trä- och möbel ger ingen effekt om inga elever söker dessa utbildningar. Att skapa en YH-utbildning som inte får några sökanden, och därför ställs in, ger tvärt om badwill nästa gång man söker starta en YH-utbildning.

Det finns dock områden där man kan styra attraktiviteten; bristyrkesutbildningar inom yrkesvux och AUB. Regeringen har tydligt signalerat att fler utbildningsplatser måste tas fram för just bristyrkena, och här har AF och kommunerna möjlighet att dimensionera mer efter behov än efterfrågan.

Arbetsförmedlingens nya uppdrag att anvisa arbetslösa till bristyrkesutbildningar, med bibehållen ekonomisk ersättning, skulle kunna vara en möjlighet för branschen att skapa fler utbildningsplatser och en ökad attraktivitet på en och samma gång.

Attraktiviteten är dubbel: det blir mer attraktivt för individer att studera yrkesutbildningar om detta kan göras utan att ta studielån. Individen behöver inte väga in om ett studielån vägs upp av framtida löneinkomster. Lägg till detta att många individer har en negativ attityd till att ta lån överhuvudtaget. Sett till Kronofogdens statistik över andel personer med CSN-skulder

för komvux-utbildningar så är det inte en ogrundad rädsla för studieskulder. För kommunen blir det mer attraktivt att starta/handla upp utbildningar mot bristyrken då man via AF:s anvisningar har en bättre garanti för att platserna faktiskt kommer att fyllas upp med studerande.

För branschen blir det därför mycket viktigt att lyfta fram för kommunerna att branschens kompetensbehov, i just denna kommun, är mycket stort och avgörande för företagens utveckling på orten. Det är kommunen som tillsammans med AF avgör vilka bristyrken som finns i kommunen och som det vore lämpligt för arbetslösa att söka.

Förslag på aktivitet: En "Teamsmötesturné" i trä- och möbelsverige där branschen pratar med de tyngsta trä och möbelkommunerna i Sverige om de nya möjligheter som finns med AF:s nya uppdrag och att detta är en god möjlighet för dem att få fart på sovande utbildningar/skapa nya/öka antalet utbildningsomgångar

6.3 Öka attraktiviteten?

Branschen har en klar bild av vilka man önskar anställa – personer som gått en yrkesutbildning på gymnasiet och som valt rätt programfördjupning inom BA/IN/Hantverk. Problemet för branschen är att dessa programfördjupningskurser ges på extremt få platser och dessutom lockar få elever. Att öka attraktiviteten samtidigt som utbudet är så litet är med andra ord ett moment 22.

En fråga branschen skulle kunna ställa sig är istället hur man skulle kunna bidra till att fler ungdomar läser på de yrkesprogram som leder rätt i grova drag (BA, IN, Hantverk men kanske också Fordon och VVS- och Fastighet?) för att sedan få dessa personer intresserade av branschen genom olika aktiviteter som praktikprogram, sommarjobb, examensjobb etc. Att ge de elever specifik kunskap, som redan har en bra grundutbildning är en åtgärd som branschen skulle kunna påbörja direkt.

Förslag på aktivitet: Att branschen samlat går ut och efterlyser sommarjobbare, med till exempel Kriminalvårdens sommarjobbskampanj som förebild. Det skulle göra att fler människor (i alla åldrar) förstår att trä- och möbelbranschen finns och att det finns många spännande jobb inom sektorn. Den positiva effekten kommer att bli mycket bredare än de personer som anställs som sommarjobbare.

7. Sex röster från Trä- och möbelland

7.1 ”Att jobba på fabrik är ett lagspel”

EMMELI PERSSON, SNICKARE/MODULHUSFABRIKANT LINDBÄCKS BYGG AB

Direkt efter studenten fick snickaren Emmeli Persson jobb på Lindbäck's fabrik i Piteå, som tillverkar modulhus i trä. Femton år senare arbetar hon kvar, till stor del tack vare lagkänslan och delaktigheten i en skaparprocess som ger ett bestående resultat – hållbara hem åt fler. Som politiskt och fackligt engagerad är hon stolt över företagets ambition att erbjuda en arbetsplats för alla.

Lindbäck's två fabriker i Piteå i Norrbotten bygger industriellt producerade flerbostadshus i trä, och levererar och monterar dem på bostadsområden från Kiruna i norr till Malmö i söder. Totalt har företaget 550 anställda. På den äldsta fabriken i Öjebyn jobbar 60 personer och i den nya produktionsanläggningen på Haraholmen, som startade 2018, arbetar 180 personer med att tillverka moduler vid olika stationer.

– För att framför allt yngre människor ska ha råd med sitt boende måste vi bygga fler miljövänliga och hållbara flerfamiljshus som vi ska se till att leverera klimatsmart, säger en av dem, den 34-åriga snickaren Emmeli Persson.

När hon skulle bestämma sig för inriktning på gymnasiet valde hon Byggprogrammet.

– Det var naturligt för mig att välja ett fysiskt jobb inom industrin och valet föll på snickare eftersom det kändes som en bredare utbildning än till exempel murare. Min gymnasieskola hade ett samarbete med Lindbäck's, där jag gjorde min praktik under det sista året på utbildningen.

Efter studenten fick hon sommarjobb på Lindbäck's fabrik i Öjebyn och trivdes så bra att hon fortsatte arbeta här och har stannat kvar i drygt 15 år nu.

– Det är som mitt andra hem, en stabil grund i min tillvaro. Det är främst sammanhållningen och gemenskapen mellan oss på golvet som gör att jag trivs så bra – att jobba på fabrik innebär alltid ett lagspel, säger hon.

Hon beskriver Lindbäck's som ett modernt familjeföretag.

– Medelåldern är relativt låg och tyder på att man satsar på yngre personer, vilket är otroligt angeläget om man ska kunna locka fler ungdomar till branschen.

Emmeli Persson är både politiskt och fackligt engagerad och i år valdes hon till klubbordförande för sitt fackförbund GS, facket för skogs-, trä- och grafisk bransch. Fram till 2022 ska hon jobba på heltid med sitt uppdrag.

– Nu består mina arbetsdagar av möten och samverkan med medlemmar och chefer. Det känns hedrande att ha fått förtroendet och jag lär mig något nytt varje dag, säger hon och fortsätter:

– I mitt feministhjärta blir jag väldigt stolt när vår VD säger att vår vision är att vi ska vara varannan kvinna. Det blir en utmaning, men det är viktigt med rätt inställning för Lindbäck's är en arbetsplats för alla. Det är nollvision mot machokultur och det måste vi kommunicera utåt, så att även kvinnor vågar söka sig hit.

Hon betonar att det finns goda möjligheter att göra karriär i företaget om viljan finns. Det är många som börjar på golvet och sedan klättrar i produktionsleden och blir ritassistent, konstruktör, projekt- eller produktionsledare.

– Vi har internrekryteringar och alla får chansen att söka nya tjänster när det blir tillfälle, säger hon och tillägger:

– Själv är jag nöjd med min position och jag trivs både med mina arbetsuppgifter, min lön och mina kollegor. Dessutom tar det fackliga arbetet upp mycket av min tid, framför allt nu som klubbordförande, men även tidigare. Kanske svarar jag annorlunda om tio år när mina tre barn är stora, men just nu gör arbetstiderna att jag kan kombinera jobb och fritid på det sätt jag vill och behöver.

Emmeli har arbetat vid de flesta stationerna på fabriken. Innan hon fick uppdraget som klubbordförande jobbade hon med de specialdelar som inte kan tillverkas på löpande band, såsom trapphus, hisschakt och carports. Bland fördelarna med sitt jobb framhåller hon värdet av att vara delaktig i en skaparprocess.

– Var och en här jobbar med olika delar som till slut blir en färdig produkt: väggar, golv och tak, som några av oss monterar ihop till en byggsats. Sedan utformar ett annat gäng de färdiga väggpartierna till ett kök, ännu ett gäng kaklar badrummen och så vidare. I slutändan flyttar människor in i det vi gjort tillsammans, vi skapar hem. Det är en fantastisk process från skog och genom sågverk som gör virket, vårt byggmaterial, säger hon och tillägger:

– Teamkänslan som vi måste ha i fabriken för att få ihop en färdig produkt är så värdefull. Det blir ett bestående resultat som vi kan peka på när vi kör förbi med våra barn: ”Det där huset har jag varit med och byggt, och det där också!” Det är verkligen coolt!

7.2 Skönheten i ett handgjort fönster

MIKAEL WESTLUND, SNICKARE PÅ NORDAN AB

När Mikael Westlund pratar om fördelarna med sitt yrke lyfter han fram den estetiska delen av det. När han efter många års arbete i andra industrier hittade till fönsterfabriken blev han omedelbart fascinerad av det levande materialet, att från en träbit forma något hållbart och vackert.

I NorDan AB:s fabriker tillverkas fönster och dörrar med tillbehör och marknaden finns i Sverige, Norge, Storbritannien och Irland. På fabriken i närheten av Grebbestad i norra Bohuslän, där fönstersnickaren Mikael Westlund arbetar sedan 15 år tillbaka, tillverkas fönster och altandörrar för främst den svenska marknaden. Företaget säljer endast till återförsäljare och har kontor på flera platser i landet. Mikael, som i dag är 49 år, har arbetat på de flesta avdelningarna i produktionen och sedan ett par år tillbaka tillverkar han specialfönster i ett arbetslag på tre personer.

– Vi är flexibla och hantverkskunniga och kan tillmötesgå alla slags önskemål: trekantiga, diamantformade och runda fönster – variationerna i form och mått är oändliga, säger han.

Under årets coronakris har NorDan AB, liksom många andra byggföretag, upplevt en ökning i sin försäljning.

– Nu när folk är tvungna att stanna hemma en längre tid och inte kommer iväg på sin semester utomlands lägger de istället pengarna på att renovera sitt hus. Det är en tendens som vi sett det här året. Att köpa nya fönster är en framtidsinvestering, då man kan sänka sina energikostnader.

Totalt arbetar hundra personer på fabriken, uppdelade på olika avdelningar: en maskinhall där virket kapas, hyvlas och bearbetas, en måleriavdelning, där man impregnerar alla delar, både karm och båge, och sedan målar dem i önskad kulör samt en montering, där olika delar förses med glas och skruvas ihop till fönster eller altandörrar. Fabriken i Bohuslän gör den mer exklusiva och dyrare fönsterserien, som fått sitt namn efter kommunen: Tanumserien.

Vägen till att jobba med trä var långt ifrån spikrak. På gymnasiet gick Mikael Westlund det industritekniska programmet Driftsäkerhet och underhåll och började jobba på en golvfabrik efter studenten. Det var en slump att han hamnade just här och fick upp ögonen för att arbeta med trä. Vid den tidpunkten för ett och ett halvt decennium sedan hade han arbetat inom flera andra industrier och kände att han ville prova på något nytt.

– Jag bor i Strömstad tre mil norr om fabriken och hade bekanta som jobbade här, så jag hörde mig för om möjligheterna. Jag började arbeta i maskinhallen med bearbetning av vårt råmaterial furu, berättar han.

Arbetsuppgifterna på monteringsavdelningen, där Mikael arbetar i dag, kan vara alltifrån att skruva ihop olika delar till att göra en lagning eller sätta in glaset. Visst är många fönster likadana, men nästan lika många är avvikande och då måste man tänka till och komma på lösningar.

– Det är ett yrke med mycket variation och dagarna ser väldigt olika ut. Du arbetar med ett levande material och måste hela tiden tänka utanför boxen.

Mikael Westlund trivs bra med arbetet han har just nu och skulle inte vilja byta till någon annan tjänst på företaget.

– Det är ett roligt arbete och man möts av nya utmaningar varje dag, framhåller han.

Han skulle gärna vilja vidareutbilda sig till CNC-operatör och sköta datorstyrda maskiner för mekanisk bearbetning, till exempel svarvning, borrarning eller fräsning, och tillverkning av detaljer.

– Företaget har erbjudit den utbildningen förut och jag skulle gärna fånga den chansen när det blir tillfälle igen.

Ett sätt att väcka intresse hos ungdomar att välja yrket finsnickare tror han är att få ut dem till fabriken på praktik, så att de får vara med och skapa med sina händer.

– Min äldsta dotter, som nu är 17 år, var här och praoade. Hon tyckte att det var häftigt att skapa något från grunden och se det färdiga resultatet. Här får man också träffa människor med genuin kunskap för hantverket och som brinner för det de gör, säger han.

Att kommunicera företagets miljöarbete utåt tror han också är viktigt för att locka unga till yrket.

– Vi har våra miljömål att uppnå och det är något vi tänker på hela tiden. Nu har vi precis installerat en solcellspark på alla våra fabriker och en stor del av vår ström kommer därifrån.

Den estetiska delen av arbetet, skönheten i handgjorda fönster, är en av de stora fördelarna med yrket, menar han.

– Jag känner en stolthet över att vara en del av en skaparprocess, att mina händer format något hållbart och vackert. Det känns självklart för mig att fortsätta arbeta med trä nu, man får en stark känsla för materialet. Trä är vårt guld.

7.3 Delaktig i alla steg

ANDREAS KARLSSON, FINSNICKARE PÅ C&D SNICKERI

När finsnickaren Andreas Karlsson rör sig i offentliga miljöer studerar han olika slags trappor och upptäcker sådana som han tillverkat själv. Han beskriver sitt jobb som kreativt, självständigt och ansvarsfullt. Tidigt upptäckte han sitt handlag för trä och resan till arbetet på C&D Snickeri i Falköping tog inga omvägar.

Skaraborg i Västergötland är en bygd med lång tradition av träindustri. Här finns ett kluster av snickerier och kökstillverkare. C&D Snickeri har profilerat sig inom specialinredning, ledstänger och trappsteg. Här arbetar ett fyrtiotal anställda på uppdrag av inredare, arkitekter, byggbolag och privatkunder och levererar specialdesignade träprodukter till allt ifrån skolor och museer till företag på främst den svenska marknaden. För att bara lyfta fram ett exempel fick snickeriet det prestigefyllda uppdraget att bidra med delar av inredningen när Nationalmuseum genomgick sin omfattande renovering för några år sedan. Ett hundratal innerdörrar i varierande storlek och utförande, en stor del av inredningen till museets restaurang samt tidsenligt anpassade ledstänger i trapporna är signerade C&D Snickeri.

Den 40-åriga finsnickaren Andreas Karlsson har tillverkat ledstänger i 18 år, allt sedan sin första dag som anställd på snickeriet. Han växte upp i Kinnarp, en mil söder om Falköping, en ort som präglas av den stora möbeltillverkaren Kinnarps där flera av hans vänner och granar arbetade. Det kändes därför naturligt att söka sig till träindustrin när det var dags att välja inriktning.

– Jag har alltid tyckt om att jobba med händerna och intresset för materialet fick jag redan på grundskolans slöjklektioner. När jag skulle välja gymnasium var steget inte långt till det yrkesförberedande träindustriprogrammet som är inhyst i Kinnarps fabrik. Det ger dig kunskaper för att börja arbeta i träindustrin efter examen, berättar han.

Det lyckade arbetsprovet som han fick göra när han sökte till gymnasiet kändes som ett kvitto på hans fallenhet för hantverket och blev också en uppmuntran till de fortsatta studierna. Direkt efter studenten fick han jobb på Kinnarps möbelfabrik, där han arbetade ett par år innan han sökte sig vidare till C&D Snickeri i Falköping. Här blev han utplärd på avdelningen som gör ledstänger, en början på det han kallar "en passion" för trappans egenskaper och obegränsade variationer i utformning.

– Du lär dig maskinerna allt eftersom och det är mycket handarbete, bland annat så märker vi upp delarna så att kunderna förstår hur de ska sitta ihop. Antalet order går upp och ner, så när det är lugnare får man hoppa in på andra områden i fabriken.

På avdelningen för ledstänger arbetar han tillsammans med Jonna Karlsson, ett självständigt arbete med mycket ansvar, där även samarbetet är viktigt.

– Vi får ritningarna från kunderna och försöker i största möjliga mån tillmötesgå önskemålen, som kan vara raka, svängda eller spiralformade trappor. Arkitekten kommer med sitt förslag och sedan blir det en dialog mellan oss. Det är vårt yrkeskunnande som avgör om planen går att genomföra på efterfrågat sätt, annars erbjuder vi gärna alternativa lösningar.

Kundkontakten är en av fördelarna med att arbeta som finsnickare på ett mindre företag, tycker Andreas.

– Du åker själv ut och mäter och gör skisser innan du tillverkar produkten, och sedan är du ibland med ute och monterar också. Tjusningen med jobbet är att hitta kreativa lösningar och få en nöjd kund. Många är nyfikna och har kanske inte lagt märke till trappträcken förut, men vi gör dem uppmärksamma på detaljerna. Vilket träslag ska man välja och hur ska avslutet och krokarna se ut? säger han och tillägger:

– När jag började arbeta med trä var det bara bok som gällde, både på ledstänger och trappsteg. I dag är de vanligaste träslagen ek och ask, och även det mer exklusiva valnöt har blivit alltmer populärt. Materialet i inredningar är trendkänsligt.

Andreas Karlsson tror att man skulle behöva bjuda in klasser till snickerier redan på grundskolenivå, för att intresset för branschen ska kunna öka bland unga och för att de tidigt ska bli medvetna om att det här yrket finns.

– Om de får känna på materialet upptäcker de kanske att de har handlaget och den kreativa ådran, på samma sätt som jag hittade vägen hit, säger han och fortsätter:

– Jag trivs verkligen med det jag gör här. Det är fortfarande roligt och utmanande efter många år på samma avdelning, men visst, om man får drömma skulle det vara spännande att ha ett eget snickeri en dag, där jag kan fortsätta att utveckla min fascination för trappor och dess egenskaper vad gäller konstruktion, form och material.

7.4 Värnar om yrkesstoltheten

PETER FORSELL, KONCERNCHEF/VD PÅ ENABLY

Ett högteknologiskt hantverk med ett levande material. En stor variation och ett stort eget ansvar och självstyre i arbetet med att skapa unika produkter. Finsnickaren är den som sätter pricken över i på byggnader och i inredningar.

– Att det är vi som får leverera det synliga och taktila i rummen du vistas i gör mig stolt, säger Peter Forssell, vd på Enably.

Enably Sävar i Umeå kommun tillverkar inredningar till offentliga miljöer, såsom laboratorier, sjukhus, skolor, bibliotek, kontor och hotell, främst inom Sverige. Snickeriet är en del av en större koncern med tre bolag, där även Enably Öhns och Enably Produktion ingår. Peter Forssell, med en bakgrund som vd för bland annat Skellefteå Snickericentral, är koncernchef och vd sedan ett och ett halvt år tillbaka.

– Det är en oerhört stimulerande och spännande bransch, säger han.

Med sina femtiotal anställda är koncernen en av de större arbetsgivarna inom snickeribranschen i norra Sverige och störst i Umeåregionen i dag. Långsiktigt behöver de anställa fler finsnickare.

– Yrkeskompetens är genomgående svårt att hitta i vår bransch på grund av stora pensionsavgångar samtidigt som det inte utbildas tillräckligt många nya och man därför får ”tjuva” av varandra. Det blir en rundgång i branschen, men det är alltid brist på finsnickare, säger Peter Forssell.

På tjänstemannasidan råder det brist på projektledare och beredare, som förbereder, läser underlag och omvandlar det till information inför tillverkning.

– Som arbetsgivare är det väldigt viktigt att kontinuerligt arbeta med att vara attraktiv och erbjuda personalen kompetensutveckling.

Han menar att det handlar om att bygga varumärken, synliggöra att snickeriföretagen finns och lyfta fram intressanta projekt för att locka fler unga att utbilda sig till finsnickare.

– Om det ska finnas en framtid i branschen måste vi lyckas väcka intresse hos barn och ungdomar, så att de söker till eftergymnasiala utbildningar inom träbranschen, resonerar han.

I Västerbotten deltar koncernen i olika projekt för att nå ungdomarna med arbetsmarknads-kunskap tidigt i skolan. Syftet är att de ska få en bredare bild av arbetslivet och få upp ögonen för yrken inom teknik och naturvetenskap.

– När Svenskt Näringsliv gjorde en undersökning bland grundskoleelever framkom det att det framför allt var blåljusyrken och föräldrarnas yrken som de kände till. Det finns ett extremt stort informationsbehov – vi behöver tala om att det finns hundratals yrken att välja bland.

Peter Forssell är ordförande i Exploratoriet, Skellefteås Science Center.

– Vi vill i första hand nå barn och ungdomar i förskola, grundskola och gymnasium. Interaktivitet, upptäckarglädje och lekfullhet ska locka fram intresset för teknikyrken. Vi gör en mängd olika insatser och om ett par år kommer vi kunna mäta effekten av dem, säger han hoppfullt.

Om han skulle vända sig till den som vill prova på ett nytt yrke skulle han framhålla yrkesstoltheten som ett av skälen till varför man ska välja att bli just finsnickare.

– Specialsnickeri är ett högteknologiskt hantverk och vi skapar unika produkter. Trä är ett levande material och du måste ha en känsla för det. Snickeri i dag innebär en stor variation i arbetet, vi har inga monotona arbetsuppgifter och de skiftar från vecka till vecka. Du har ett stort eget ansvar och självstyre. Finsnickare är de som sätter pricken över i på byggnader och i inredningar: skåp, takpanel och ytskikt är alla produkter som syns. Att det är vi som får leverera det synliga och taktila i rummen du vistas i gör mig stolt.

Under coronakrisen försvann beställningarna från främst hotellbranschen på bara några veckor, då den drabbades direkt av restriktionerna som infördes för att minska smittspridningen. Hotellen drog i handbromsen och projekten pausades eller stoppades helt.

– Generellt upplever jag att man är betydligt mer försiktig nu i alla branscher och att det är längre till beslut. Tack vare korttidspermitteringarna har vi kunnat behålla större delen av vår personalstyrka och vi har kunder inom andra branscher som inte drabbats lika hårt i krisen, till exempel laboratorier, säger han och betonar:

– Den höga kvalitén som vi kan erbjuda våra kunder beror på vår personals kunskap och engagemang. Det kommer alltid att finnas ett behov av välgjorda inredningar och möbler i trä och därmed också snickare med unik materialkännedom.

7.5 Arbetsmiljön i fokus

KJELL STRANDBERG, HR-DIREKTÖR PÅ KINNARPS AB

Företagen behöver bli betydligt bättre på att berätta för omvärlden om utvecklingsmöjligheterna i branschen. Det menar Kjell Strandberg, som är HR-direktör på Kinnarps, en av Sveriges största möbeltillverkare.

Möbeltillverkaren Kinnarps är en av Europas största leverantörer av arbetsplatslösningar för kontor och offentliga miljöer såsom skola och omsorg, med försäljningsverksamhet i ett fyrtiotal länder. Den familjeägda koncernen med cirka 2150 anställda designar, utvecklar och marknadsför flera varumärken. Produktionsanläggningarna finns i Jönköping, Skillingaryd, Vinslöv, Tranås och den största anläggningen Kinnarp utanför Falköping, där även koncernens ledning och verksamhet håller till.

– Det råder brist på utbildad personal för produktionen, både hos oss som företag och för hela trävarubranschen. Från vår sida skulle vi framför allt behöva rekrytera fler personer med trä- och maskinteknisk kompetens, säger Kjell Strandberg, som ansvarar för HR-frågor på Kinnarps sedan 25 år tillbaka.

Han menar att en av utmaningarna som de yrkesförberedande gymnasieutbildningarna står inför är att klara av att bedriva sin verksamhet utifrån ett kostnadsperspektiv, då de ständigt måste följa med i den tekniska utvecklingen och köpa in dyra maskiner. En lösning som han ser är att samarbeta med företag, där skolorna kan genomföra de praktiska lektionerna.

– Sedan början av 1980-talet erbjuder vi en träteknisk gymnasieutbildning här på Kinnarps i samarbete med Ållebergsgymnasiet i Falköping, som är huvudman. Den praktiska delen av utbildningen är förlagd i Kinnarps produktionsanläggning, där de studerande har tillgång till den modernaste tekniken. Gymnasieprogrammet ger en bra kompetensnivå med kunskaper i maskinteknik och säkerhet, CNC-programmering, ritningslösningar och materiallära, säger han och tillägger:

– Men vi kan tyvärr inte ta emot fler än 16 elever per år i nuläget, som är långt ifrån tillräckligt för att fylla behovet ens här i vårt område Skaraborg, där många av landets trä- och köksindustrier finns. Vissa av eleverna läser vidare och blir slöjdlärare eller kompletterar med tekniska högskoleutbildningar, som kan leda dem till andra yrkesroller inom industrin.

Samtidigt framhåller han att många gymnasieskolor med den här inriktningen har problem att fylla platserna, då intresset för utbildningen inte är tillräckligt stort.

– Trenden har snarare varit att man lagt ner många industrifokuserade utbildningar eftersom inte tillräckligt många ungdomar söker programmen.

Kjell Strandberg betonar att även de med likvärdiga utbildningar eller erfarenhet kan söka sig till träindustrin. Steget till att jobba med just trä och möbler behöver inte vara stort om du arbetat inom en annan industri tidigare. Det viktigaste är att vara praktisk lagd, ha en känsla för material och ett intresse för teknik, då mycket handlar om att programmera, övervaka och förstå maskiner.

– Tycker man att det är roligt att jobba med händerna och är tekniskt inriktad kan vi erbjuda jätteintressanta jobb i produktionen. Det är kvalitativa och fria jobb under eget ansvar. Det finns många olika yrkesroller inom den här branschen och goda karriärmöjligheter, antingen genom att gå vidare i företaget och arbeta som specialsnickare, produktionsutvecklare och arbetsledare, eller om man väljer att vidareutbilda sig på högskola och sedan komma tillbaka till oss för att kunna söka tjänster inom exempelvis konstruktion, sortiment eller produktions-tekniska arbeten.

Han tycker att det är svårt att svara på frågan om hur man får folk intresserade av att utbilda sig till snickare och jobba på ett möbelföretag som Kinnarps.

– I dag styrs yrkesval av vad som är populärt, vad ungdomar ser och hör i media. Sådana här jobb inom trävaruindustrin är inte de första som de kommer i kontakt med, men alla kan ju inte bli tv-kockar, säger han.

– Vi måste bli bättre på att kommunicera för omvärlden om utvecklingsmöjligheterna i vår bransch. Ett jobb inom industrin i dag är inte skitigt och monotont. Det finns flera olika yrkesroller och en stor mängd företag över hela landet att välja bland.

Kontorsstolar, skrivbord och förvaring är Kinnarps största produkter. Ett skäl till att du ska söka dig just hit kan vara att du får vara med och forma, utveckla och producera en innovativ och kvalitetsinriktad arbetsmiljö, framhåller Kjell Strandberg.

– Skandinavisk design är väldigt uppskattad och gångbar internationellt. Den har ett gott rykte och vi följer trender och mode i samarbete med begåvade designers. Vi säljer en bra arbetsmiljö genom att inreda dagens och framtidens kontor och arbetsplatser – vilket förstås innebär att vi har stort fokus på trivsel i vår egen verksamhet.

7.6 Öppna dörrar till fönsterfabriken

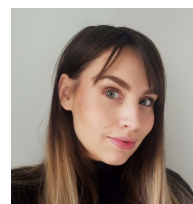
JENNIEFER GUSTAFSSON, HR-SPECIALIST PÅ ELITFÖNSTER AB

Även i en alltmer digitaliserad värld finns behovet av människor som skapar med sina händer och som sköter de avancerade maskinerna i industrierna. HR-specialisten Jenniefer Gustafsson på fönstertillverkaren Elitfönster i Småland ser en minskad tillgänglighet av personer med träteknisk kompetens.

Elitfönster AB är med sitt breda sortiment Sveriges ledande fönstertillverkare med snart 100-åriga småländska traditioner. Företaget har cirka 1 000 anställda och finns representerat över hela Sverige. Produktionen har flera avdelningar, bland annat en maskinverkstad där träbearbetningen sker, en glasfabrik, måleri och montering, som kräver olika slags kompetenser. De äldre medarbetarna har antingen utbildning eller erfarenhet av träbearbetning, medan ungdomar som söker dessa jobb i dag sällan har den bakgrunden.

– Överlag söker vi drivna personer som är ivriga att lära sig arbetsuppgifterna och att utvecklas på plats – och som gärna vill stanna kvar hos oss en längre tid. Då är utbildningsbakgrunden inte lika viktig, eftersom man kan läras upp på plats, säger Jenniefer Gustafsson, som är HR-specialist på Elitfönster sedan tre år tillbaka.

På vissa avdelningar är det relevant med rätt utbildning och erfarenhet. Ett exempel är maskinverkstan, där hyvlare och maskinoperatörer med träteknisk kompetens arbetar och där Elitfönster i nuläget ser en brist på sökande med rätt bakgrund.

– De som har den rätta utbildningen är ofta trygga i sina nuvarande anställningar och vi har därför svårt att locka till oss ny arbetskraft med den kompetensen. Det har nästan blivit omöjligt att få tag på utbildade hyvlare. Vi värdesätter utbildning och erfarenhet, eftersom det blir en kortare startsträcka och vi sparar in den tiden som upplärning innebär. Har man med sig någon form av erfarenhet av träbearbetning, oavsett om det gäller finsnickeri eller maskinkompetens, så finns intresse från vårt håll.

Hon upplever att det är få personer som vill gå de trätekniska utbildningarna i dag, vilket hon tror delvis kan bero på att ungdomar inte känner till att dessa jobb finns.

– När unga i dag föreställer sig praktiska yrken tänker de kanske enbart på snickare och elektriker. Det är viktigt att vi marknadsför oss och gör dem uppmärksamma på att det finns utvecklingsmöjligheter och många olika typer av jobb inom träindustrin. Företagen behöver öppna sina dörrar för att visa upp verksamheten och ta emot nyfikna ungdomar som praktikanter.

Elitfönster har olika slags samarbeten med kommuner, skolor och Arbetsförmedlingen, då företaget tar emot praktikanter – något de vill fortsätta att göra i framtiden.

– Det är både ett sätt att stärka vårt arbetsgivarvarumärke och att hjälpa människor ut i arbete och det gäller gymnasieungdomar likaväl som arbetslösa och nyanlända.

Jennifer Gustafsson tror att det är lätt att uppfatta industrijobb som tillfälliga, men hon önskar att man ser på dem långsiktigt.

– Vi arbetar aktivt med att utveckla våra medarbetare och många av dem som startat sin resa i produktionen hos oss har nu chefspositioner inom företaget, så som teamledare och produktionsledare, säger hon.

Företaget jobbar både med intern och extern kompetensutveckling. Teamledare i produktionen kan till exempel erbjudas utbildning inom ledarskap och företaget uppmuntrar sina medarbetare att söka nya tjänster på olika avdelningar och i olika yrkesroller.

– Du har mycket att lära dig inom branschen och du är inte låst vid en enda tjänst. Vi är stolta över att så pass många väljer att stanna kvar i företaget.

För att bli synliga för ungdomar åker Jennifer och hennes kollegor ut på olika jobb- och utbildningsmässor.

– Vi riktar oss till så många som möjligt. Vi vill komma ut och prata aktivt med ungdomar, både med dem som är arbetslösa men också ute på gymnasieskolor, för att möta ungdomarna i ett tidigt skede. Vi syns gärna på jobbmässor på universitet också, för att nå ut till alla kompetensnivåer.

Elitfönster tar gärna emot sällskap för guidade turer i sina fabriker vid förfrågan.

– Det känns väldigt viktigt att visa upp verksamheten, om man ska kunna väcka intresse för den. När du får se arbetet med egna ögon är chansen större att du får en insikt om att det kan vara något att satsa på. Vi behöver berätta om allt vi erbjuder våra anställda, om utvecklingsmöjligheterna, det nära ledarskapet, den starka lagandan och familjekänslan som är viktiga värden för oss.